

Erfgoed schapenrassen:

Welke zeldzame schapenrassen zijn er, waar lopen ze, en hoe is het met ze gesteld? Veertien landen deden mee aan deze inventarisatie. Uiteindelijk hadden vijf landen interesse om samen een EU project te starten en hun zeldzame rassen veilig te stellen: Nederland, Groot-Brittannië, Frankrijk, Griekenland en Slovenië. Met geld van de EU als co-financiering is het project 'Heritage Sheep Breeds' (vrij vertaald: 'Erfgoed van schapenrassen') opgezet.

Yvette de Haas

Centrum voor Genetische Bronnen,
Nederland van Wageningen UR

Meer informatie over het HSB-project is te vinden op de website www.heritagesh sheep.eu

Projectteam: Yvette de Haas en Sipke Joost Hiemstra (Centrum voor Genetische Bronnen, Nederland), Diana Bowles (University of York, Engeland), Amanda Carson (The Sheep Trust, Engeland), Delphine Duclos (Institut de l'Élevage, Frankrijk), Drago Kompan (University of Ljubljana, Slovenië), Christina Ligda (National Agricultural Research Foundation, Griekenland)

Nu met de Q-koorts is het weer actueel: het op grote schaal afmaken van koppels dieren.

De vrees bestaat dat niet alleen een ras verdwijnt, maar ook de

genetische diversiteit. Elk schapenras heeft unieke eigenschappen. Het zijn die eigenschappen die een ras onderscheiden van een ander ras. Als een ras verdwijnt, is ook die eigenschap weg. Binnen Europa zijn er vele unieke schapenrassen. Deze zijn in 2002 geïnventariseerd.

Regionale rassen kwetsbaarder

Het 'Heritage Sheep Breeds' project heeft gelopen van 1 maart 2007 tot 1 oktober 2009. Het doel van dit project was om genetisch materiaal van enkele zeldzame, unieke, lokale schapenrassen op te slaan in de nationale genenbank. Om te bepalen welke schapenrassen de hoogste prio-

riteit hadden om hun genetisch materiaal veilig te stellen, doorliep het project diverse fasen.

Eerst werden per land de zeldzame rassen op een rijtje gezet. Er werd voor ieder ras gekeken of de populatie groeit of juist afneemt, of er fokprogramma's tegen inteelt zijn en of de zeldzame rassen regionaal worden gehouden of in het hele land te vinden zijn. Regionale rassen zijn kwetsbaarder als er een ziekte uitbreekt en veel dieren geruimd moeten worden. Voor deze inventarisatie werd contact gezocht met de stamboeken en/of rasverenigingen van de schapenrassen, middels een telefonische enquête.

Nederland heeft deze informatie verzameld van 12 rassen: Zwartbles, Kempisch Heideschaap, Swifter, Blauwe Texelaar, Mergellander, Texelaar, Drents Heideschaap, Noordhollander, Veluws Heideschaap, Flevolander, Schoonebeeker en het Melkschaap. Groot-Brittannië heeft 15 rassen geïnventariseerd, Frankrijk 13, Griekenland 5 en Slovenië 4.

Tabel 1

Aantal doses sperma per ras dat opgeslagen is in de nationale genenbank van ieder land.

Land	Ras	Aantal rammen	Aantal doses
Verenigd Koninkrijk	Shetland	15	3.497
	Lonk	21	5.028
Griekenland	Frisarta	4	790
	Boutsika	5	1.255
	Katsika	3	550
Frankrijk	Causses du Lot	22	2.827
	Rava	5	967
	Limousine	10	1.934
	Bizet	3	525
Nederland	Kempisch Heideschaap	15	2.500
	Melkschaap	30	1.750
	Zwartbles	4	300
Slovenië	Istrian Pramenka	6	225
	Bovec	4	442
	Bela Krajina Pramenka	5	314

Hoe economisch zijn zeldzame rassen?

Daarna is gekeken of een ras economisch interessant is. Dat is belangrijk, want het maakt een groot verschil of het voortbestaan van een ras afhangt van liefhebbers of ook van mensen die verdienen aan de schapen. In dat laatste geval gaat het immers vaak om grotere aantallen dieren en is het ras sowieso aantrekkelijker om te fokken. Er werd onderzocht of er ras-specifieke producten op de markt zijn die de afzet (kunnen) vergroten. Er valt hierbij te denken aan het vlees van het Kempisch Heidelam dat afgezet wordt onder het logo van Slowfood. Of de zuivelproducten van het Zeeuws of Friesch Melkschaap (melk, kaas). Ook de inzet van schapen bij landschapsbeheer (heideschapen) is economisch interessant voor natuurverenigingen.

Opslaan van genetisch materiaal

Al deze informatie droeg bij aan de keuze van de

voortbestaan verzekerd

GRIEKSE KATSIKA

Griekenland verzamelde sperma van de zeldzame Katsika, voor behoud van dit waardevolle ras.

Foto: Christina Ligda

BOVSKA OVEC UIT SLOVENIË

Een typisch Sloveens schapenras.

Foto: Gregor Gorjanc

NEERLANDS TROTS

Inmiddels zijn 1.750 doses sperma van het Nederlandse Melkschaap opgeslagen in de nationale genenbank.

Foto: Melkschapenstamboek

rassen waarvan sperma opgeslagen is in de genenbank. Van verschillende rassen had het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland al sperma ingevroren in een eerder stadium. Dat argument speelde dus ook een rol bij de keuze, evenals de vraag of de stamboeken mee wilden werken, de grootte van de populatie en de populatietrend (groter wordend, of juist afnemend). Uiteindelijk kwamen drie van de Nederlandse schapenrassen in aanmerking: de Zwartbles, het Kempisch Heideschaap en het Melkschaap. De Britten kozen voor de Lonk en de Shetlander, de Fransen voor de Rava, Limousine, Bizet en Causses du Lot, de Grieken voor de Boutsika, Katsika en Frisarta en de Slovenen voor de Bovec, de Istrean Pramenka en de Bela Krajina Pramenka.

Sperma verzamelen vaak lastig

Elk land ging aan de slag met het verzamelen van sperma. Dat lijkt gemakkelijk maar in de praktijk is dat niet zo. Zo was de Sloveense delegatie na een lastige reis eindelijk op een

bedrijf aangekomen om van een ram sperma te vangen, bleek het dier net ervoor door een wolf te zijn gedood. De Britten haalden Shetlandrammen van de Schotse eilanden, maar hadden niet alleen te maken met strenge vervoersregels en ontzettend veel sneeuwval plus een vertraagde veerpont, maar de rammen die bij elkaar gezet waren, bleken ook ongelooflijke vechtersbazen te zijn die daardoor elk in een apart afdelinkje moesten worden vervoerd. De Grieken moesten in enkele gevallen lange reizen naar de meest afgelegen plaatsen maken, soms over besneeuwde bergen. Eenmaal bij de fokker aangekomen bleken de rammen amper te hanteren, zo schuw. In ons land liep het sperma vangen ook niet soepeltjes. Rammen die niet wilden springen of die er in paniek vandoor gingen. Dat soort zaken. Van het Kempisch Heideschaap en de Zwartbles zijn rammen opgekocht en geslacht waarna meteen sperma uit de testikels is gehaald. Dat was makkelijker uit te voeren dan eerst rammen te leren springen op een kunststooi. Uiteindelijk lukte het allemaal. Duizenden

rietjes sperma zijn in vloeibare stikstof ingevroren en daardoor oneindig lang houdbaar (zie tabel). In ons land zijn ze opgeslagen op twee locaties: in Lelystad en Utrecht. Daarmee is het risico gespreid, mocht er eens ergens een calamiteit zijn.